

การเมืองศีลธรรมในอินโดนีเซีย: การเลือกตั้ง ประธานาธิบดี 2019 และประชานิยมอิสลาม

Political Morality: Indonesian Presidential Election 2019 and
Islamic Populism

ชนม์ธิดา อัจฉกุล¹

1 อาจารย์ประจำโครงการวิเทศศึกษา อาเซียน-จีน หลักสูตรนานาชาติ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์

6 เอเชียปริทัศน์

บทคัดย่อ

การเมืองศีลธรรมในอินโดนีเซีย:

การเลือกตั้งประธานาธิบดี 2019 และประชานิยมอิสลาม

ชุมชนศีลธรรมทางการเมืองในอินโดนีเซียก่อตัวขึ้นบนพื้นฐานชาตินิยมหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นชาตินิยมทางศาสนา (Religious nationalism) ชาตินิยมทางชาติพันธุ์ (Ethno nationalism) และชาตินิยมพลเมือง (Civic nationalism) แนวคิดที่แตกต่างกันนี้สร้างแรงปะทะทางความคิดและส่งผลต่อการก่อร่างสร้างตัวของชุมชนจินตกรรมอินโดนีเซียนับตั้งแต่ยุคเริ่มต้นของการสร้างรัฐชาติ ทั้งยังส่งผลต่อการเมืองการปกครองและขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประเทศในแต่ละยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นยุคประชาธิปไตยแบบชั้นนำภายใต้การปกครองของซูการ์โน (Guided Democracy, 1957 - 1966) ยุคระเบียบใหม่ภายใต้การปกครองของซูฮาร์โต (New Order, 1966 - 1998) และยุคปฏิรูปในปัจจุบัน (Reformasi, 1998 - ปัจจุบัน) ที่มีความพยายามส่งเสริมคุณค่าประชาธิปไตย ปกป้องกองทัพ และสนับสนุนกิจกรรมของภาคประชาสังคมให้ประชาชนเป็นตัวแสดงหลักในฐานะองค์อธิปัตย์ แต่ทว่าประชาธิปไตยในอินโดนีเซียปัจจุบันกลับเติบโตขึ้นในรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีข้อจำกัดและมีข้อท้าทายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการรักษาอำนาจทางการเมืองของชนชั้นนำ ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ และศาสนา และรวมไปถึงกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อต้านประชาธิปไตยซึ่งเกิดขึ้นอยู่เนื่องๆ ในยุคปฏิรูป หนึ่งในตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุด คือ เหตุการณ์การต่อต้านอดีตผู้ว่าการมหานครจาการ์ต้า บาซูกี จาฮาจา ปูร์นามา (Basuki Tjahaja Purnama) หรือ อาฮก (Ahok) ระหว่างปี ค.ศ. 2016 และปี ค.ศ. 2017 อันถือว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญทางการเมือง เมื่อมีการรวมตัวกันของกลุ่มมุสลิมฝ่ายอนุรักษ์นิยมเพื่อต่อต้านผู้สมัครเลือกตั้งผู้ว่าการมหานครจาการ์ต้าชาวอินโดนีเซีย ถือว่า

เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่มีการปฏิรูปประเทศ มา เหตุการณ์ครั้งนี้สะท้อนภาพความเปราะบางของสังคมพหุวัฒนธรรมนิยมและการก่อตัวของกระแสประชานิยมอิสลามที่มีสูงขึ้นไปในอินโดนีเซีย ส่งผลกระทบต่อเนื่องมาถึงกระบวนการสร้างประชาธิปไตยและการเลือกตั้งประธานาธิบดีปี ค.ศ. 2019 อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บทความขึ้นนี้ศึกษาชุมชนศีลธรรมทางการเมืองโดยเฉพาะขบวนการเคลื่อนไหวของประชานิยมอิสลามที่ก่อตัวขึ้นผ่านแคมเปญการเลือกตั้งชิงเก้าอี้ประธานาธิบดีระหว่างหมายเลขหนึ่ง โจโก วิโดโด (Joko Widodo) หรือ โจโกวี (Jokowi) และมารูฟ อามิน (Ma'ruf Amin) และหมายเลขสอง ปราโบโว ซูเบียนโต (Prabowo Subianto) และซานติอาโก้ อูโน (Sandiaga Uno)

คำสำคัญ: เลือกตั้งประธานาธิบดี , ศีลธรรมการเมือง, ประชานิยมอิสลาม, อินโดนีเซีย, โจโก วิโดโด, ปราโบโว ซูเบียนโต

ABSTRACT

Political Morality: Indonesian Presidential Election 2019 and Islamic Populism

Varied political communities in Indonesia have been established upon different types of nationalism such as religious nationalism, ethno-nationalism as well as civic nationalism. While the challenges and competition between these varied nationalisms are inevitable. This is not a new phenomenon. The competition among these groups had crucial consequences for the formation of the Indonesian imagined community since the time of nation-building of the young country. This, in turn, has certainly impacted on Indonesian politics in different periods from the Guided Democracy (1957-1966), New Order era (1966-1998) and Reformasi (1998–the present) eras. Although Indonesia today has achieved some goals of political reform, which has been geared toward democracy, its democracy is perceivably limited. Numerous significant challenges against the reform are lingering around the political and economic power of elites, religious and ethnic conflicts as well as radical movements against democratic values. The latest political tension caused by the Islamic movements against the former Jakarta governor, Basuki Tjahaja Purnama or Ahok, the biggest Islamic movement since 1998, evidently shows barriers to strengthening the country's democracy and multiculturalism. Consequently, this incident reflects a rising trend of Islamic populism in Indonesian politics, which

also played a significant role in the 4th direct presidential election. This paper explores political morality in Indonesia, particularly Islamic populism in political campaigns during the Indonesian presidential election 2019, between No. 1 candidate and his running mate, Joko Widodo and Ma'ruf Amin, and their challengers, Prabowo Subianto and Sandiaga Uno.

Keywords : Presidential Election, Political Morality, Islamic Populism, Indonesia, Joko Widodo, Prabowo Subianto

บทนำ : ประชาชนนิยมอิสลามและการเมืองศีลธรรมในอินโดนีเซีย

ประชานิยมเป็นคำที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายแต่มีความหมายคลุมเครือและเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบททางการเมือง มักถูกนำมาใช้เมื่อมีตัวแสดงทางการเมืองที่มีความสามารถโน้มน้าวชักจูงกลุ่มคนจำนวนมากให้สนับสนุนปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะทางการเมือง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นนักวิชาการต่างก็ถกเถียงไว้ว่าแนวความคิดประชานิยมนี้เป็นเพียงแนวคิดหนึ่งเท่านั้นทั้งในความเป็นจริงประชานิยมไม่สามารถมีความหมายหรือสร้างความสำคัญให้แก่ปรากฏการณ์ทางสังคมได้ด้วยตัวของมันเอง ประชานิยมจำเป็นจะต้องขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กับอุดมการณ์และวาทกรรมทางการเมืองอื่นๆ เพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุนี้ประชานิยมในโลกจึงมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น ประชาชนนิยมฝ่ายขวา ประชาชนนิยมฝ่ายซ้าย และรวมไปถึงประชานิยมชาตินิยมซึ่งสามารถแตกย่อยได้อีกกว่าเป็นประชานิยมศาสนาหรือประชานิยมชาติพันธุ์ นักวิชาการส่วนหนึ่งได้สรุปคร่าวๆ ว่าประชานิยมมีอยู่อย่างน้อย 3 รูปแบบ

หนึ่ง ประชาชนนิยมฝ่ายซ้ายเกิดและพัฒนาขึ้นในลาตินอเมริกา มักจะเป็นกลุ่มซ้ายจัดต่อต้านอุดมการณ์ทุนนิยมและเสรีนิยมใหม่ พวกเขา มองว่าอุดมการณ์เหล่านั้นก่อให้เกิดความยากจน ดังนั้นแคมเปญการเมืองในลาตินอเมริการจึงเน้นการสร้างความรู้สึกร่วมของกลุ่มชนชั้นล่าง ตอบโต้กับกลุ่มชนชั้นสูงอันเป็นกลุ่มนายทุนและอยู่ในวงจรของการคอร์รัปชัน

สอง ประชาชนนิยมฝ่ายขวาเกิดและพัฒนาขึ้นในยุโรปและอเมริกา พบเห็นได้มากในยุโรป นโยบายประชานิยมดังกล่าวมักผูกติดกับวาทกรรมอื่นๆ เช่น เชื้อชาติ ดังจะเห็นได้ว่าในประเทศแถบยุโรปมีการเคลื่อนไหวของฝ่ายขวาต่อต้านกลุ่มผู้อพยพเป็นต้น และ**สาม** ประชาชนนิยมอิสลามเกิดและพัฒนาขึ้นในตะวันออกกลางและขยายตัวไปยังตุรกีและอินโดนีเซีย (Hara 2017, 107) ประชาชนนิยมเหล่านี้มักถูกนำมาใช้เพื่อ

ต่อต้านชนชั้นนำ เรียกร้องให้มีการรับฟังเสียงของกลุ่มชนในสังคมประชาธิปไตย แต่ขณะเดียวกันก็พบว่าในหลายกรณีการเคลื่อนไหวของประชาชนก็อาจเกิดขึ้นเพื่อต่อต้านคุณค่าประชาธิปไตยและพหุวัฒนธรรมนิยมด้วยเช่นกัน

นักวิชาการจึงมีความเห็นร่วมกันว่าประชาชนนิยมเป็นเพียงแค่การกล่าวอ้างถึงอำนาจของประชาชนเพื่อวิพากษ์วิจารณ์กลุ่มชนชั้นนำและกลุ่มผู้มีอำนาจ ทั้งชี้แจงลงรายละเอียดต่อว่าลักษณะการขับเคลื่อนประชาชนนิยมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเพื่อแบ่งขั้วตรงกันข้ามแบบทวินิยม ไม่ว่าจะเป็ระหว่างประชาชนเจ้าของอำนาจที่แท้จริงกับชนชั้นนำผู้ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์ หรือระหว่างกลุ่มผู้ครอบครองศีลธรรมอันดีงามกับกลุ่มศีลธรรมอันเลวร้ายหรือต่ำต้อยกว่า เป็นต้น การแบ่งแยกแบบทวินิยมนี้มักจะอิงอยู่กับบริบททางการเมืองของสังคมนั้นๆ และเกี่ยวโยงกับผลประโยชน์ของกลุ่มทางการเมือง ประชาชนนิยมจึงถูกนำมาใช้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของแผนการยุทธศาสตร์ทางการเมือง หาเสียงให้นักการเมืองและพรรคการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่ตนเองและพรรคต้องการ (Mudde and Kaltwasser 2017)

ขณะเดียวกันประชาชนนิยมในบางพื้นที่ เช่น ในอินโดนีเซียก็มีลักษณะของประชาชนนิยมแบบเฉพาะตัว คือ ประชาชนนิยมแบบผสมผสาน กล่าวคือ เป็นประชาชนนิยมซึ่งรวมเอาคุณค่าและศีลธรรมต่างๆ ทางการเมืองมาผสมกัน มีทั้งประชาชนนิยมฝ่ายซ้าย ประชาชนนิยมฝ่ายขวา และประชาชนนิยมอิสลาม สะท้อนถึงแนวความคิดทางการเมืองและชุมชนการเมืองทางศีลธรรมอันหลากหลาย แบ่งแยกออกจากกัน และปะทะกันบนพื้นฐานอัตลักษณ์และอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน อันเป็นผลมาจากการตีความและให้คุณค่าต่อรัฐอุดมคติในรูปแบบที่แตกต่างกันตั้งแต่ยุคเริ่มต้นของการสร้างรัฐชาติ ผู้เขียนจึงเถียงว่าขณะที่ขบวนการเคลื่อนไหวประชาชนนิยมของอินโดนีเซียปัจจุบันมีลักษณะผสมผสานของแนวความคิดทางการเมืองต่างๆ ประชาชนนิยมอิสลามมีบทบาททางการเมืองสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจนด้วยเหตุผลบางประการ เช่น **หนึ่ง** อิสลามเป็นศาสนาและ

อัตลักษณ์ของคนกลุ่มใหญ่ในประเทศ **สอง** อิสลามมีบทบาททางการเมืองภายในประเทศมาอย่างยาวนาน ไม่เพียงมีบทบาทในขบวนการเรียกร้องเอกราชแต่ยังรวมถึงบทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่อิงอยู่กับอัตลักษณ์ทางศาสนาอื่นๆ เช่น การต่อต้านและปราบปรามฝ่ายซ้ายก่อนการขึ้นมาของซูฮาร์โต และรวมไปถึงบทบาทในการโค่นล้มซูฮาร์โตลงในช่วงทศวรรษ 1990 ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าในอินโดนีเซีย อิสลามจึงเป็นอัตลักษณ์และความเชื่อที่สามารถสร้างความรู้สึกร่วมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มชนมุสลิม ทั้งในฐานะกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศและกลุ่มคนที่มีความรู้สึกร่วมกันเมื่อกลุ่มต้องเผชิญกับสภาวะความไม่เท่าเทียมและถูกไล่ออนอำนาจทางการเมือง

ในที่นี้ผู้เขียนยกตัวอย่าง **สาม** เหตุการณ์สำคัญชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองศีลธรรมและการใช้ประชานิยมอิสลามเข้ามาเคลื่อนไหวเพื่อรักษาคุณค่าและอุดมการณ์ของกลุ่มจนก่อให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ส่งผลกระทบต่อประชาติปีโตยของประเทศ **เหตุการณ์แรก** คือ การกวาดล้างคอมมิวนิสต์ระหว่างปี ค.ศ. 1965 - 1966 อันเป็นเหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้อำนาจนิยมและเผด็จการทหารก้าวเข้ามาปกครองประเทศอย่างยาวนานกว่า 32 ปี **เหตุการณ์ที่สอง** คือ การล้มล้างระบอบการปกครองของซูฮาร์โตหรือระเบียบใหม่โดยกลุ่มนักศึกษาและประชาชน และสุดท้าย**เหตุการณ์ที่สาม** คือ การรวมกลุ่มต่อต้านประท้วงอดีตผู้ว่าการมหานครจาการ์ต้า บาชูกี จาฮาจา ปูร์นามา หรือ อาฮก เหตุการณ์การประท้วงของกลุ่มอิสลามอนุรักษนิยมที่ใหญ่ที่สุดในยุคปฏิรูป เหตุการณ์เหล่านี้เป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่ใช้ประชานิยมอิสลามเข้ามาขับเคลื่อนผสมด้วยอารมณ์ทางการเมืองและส่งผลต่อเนื่องมาถึงการแข่งขันการเลือกตั้งประธานาธิบดีปี ค.ศ. 2019

เหตุการณ์กวาดล้างคอมมิวนิสต์ระหว่างปี ค.ศ. 1965 - 1966

เหตุการณ์กวาดล้างคอมมิวนิสต์ระหว่างปี ค.ศ. 1965 - 1966 เป็นหนึ่งใน

เหตุการณ์ความรุนแรงที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนของคนจำนวนมากในอินโดนีเซีย ข้อเท็จจริงในเหตุการณ์ดังกล่าวยังคงเต็มไปด้วยความสับสนเนื่องจากรัฐบาลไม่ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ทั้งพลเมืองจำนวนมาก ยังไม่ได้รับความยุติธรรมและถูกกีดกันทางสังคม ถึงแม้ว่าจะมีกลุ่มผู้เรียกร้องทาง คืบความเป็นธรรมและกดดันให้มีการสอบสวนคดี ค้นหาความจริง และเผยแพร่ชุด ความเข้าใจใหม่ต่อเหตุการณ์ดังกล่าวมากขึ้น กลุ่มผู้เรียกร้องและนักกิจกรรมยังคง ถูกต่อต้านโดยรัฐและสังคมโดยทั่วไป

ย้อนกลับไปก่อนเหตุการณ์กวาดล้างคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1965 - 1966 อินโดนีเซียมีกลุ่มทางการเมืองหลักอยู่ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มชาตินิยม กลุ่มอิสลาม และกลุ่ม คอมมิวนิสต์ แม้ว่าขณะนั้นซูการ์โนจะมีนโยบายเพื่อคานอำนาจกลุ่มทางการเมืองทั้ง 3 กลุ่ม แต่กัปฏิเสธไม่ได้ว่าพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายหรือพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (Partai Komunis Indonesia, PKI) เป็นพรรคการเมืองที่ได้รับความนิยมอย่างมาก โดยเฉพาะจากกลุ่มชาวนาและชนชั้นล่าง มีสมาชิกรวมกันกว่า 3.5 ล้านคน และมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับกลุ่มเยาวชนและกลุ่มชาวนาอย่างกว้างขวาง เช่น เยาวชนประชาชน (Pemuda Rakyat) แนวหน้าชาวนาอินโดนีเซีย (Barisan Tani Indonesia, BTI) สถาบันวัฒนธรรมประชาชน (Lembaga Kebudayaan Rakyat, LEKRA) ขบวนการสตรีอินโดนีเซีย (Gerakan Wanita Indonesia, Gerwani) และสำนักงานพัฒนา ความเป็นพลเมืองอินโดนีเซีย (Badan Permusjawaratan Kewarganegaraan Indonesia) เป็นต้น

ความนิยมของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียที่มีสูงขึ้นและระบอบการปกครอง แบบเผด็จการของซูการ์โนในช่วงเวลาดังกล่าวได้สร้างความกังวลต่อสถานะทางการเมืองของกลุ่มอำนาจอื่นๆ เช่น กลุ่มมุสลิม และกลุ่มทหาร ยิ่งเมื่อซูการ์โนยุบพรรค มาস্যูมี (Masyumi) หรือ สภาแห่งสมาคมมุสลิมแห่งอินโดนีเซีย พรรคมุสลิมที่ใหญ่

ที่สุดในประเทศลง ประกอบกับเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียกำลังได้รับกระแส นิยมมากยิ่งขึ้นจากนโยบายเรียกร้องให้มีการปฏิรูปที่ดินอย่างเข้มแข็ง จนก่อให้เกิด การปะทะกันระหว่างกลุ่มฝ่ายซ้าย เช่น แนวหน้าชาวนาอินโดนีเซีย พรรคคอมมิวนิสต์ อินโดนีเซีย กับกลุ่มทางการเมืองอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำอิสลาม และกลุ่มทหาร สองกลุ่มนี้มีสมาชิกส่วนหนึ่งเป็นผู้ครอบครองที่ดินทำกินและต้องสูญเสียผลประโยชน์ อย่างมากจากนโยบายการปฏิรูปที่ดิน ความตึงเครียดและความขัดแย้งทางการเมือง จึงเกิดขึ้นผสมรวมกับความรู้สึกของกลุ่มอิสลามต่อสภาวะทางการเมืองที่กลุ่มของ ตนเองต้องเผชิญกับการถูกจำกัดอำนาจทางการเมืองเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มฝ่าย ซ้ายที่ได้รับการสนับสนุนให้มืบทบาทมากยิ่งขึ้น

เหตุการณ์เกสตาปู (Gestapu, Gerakan September Tiga Puluh) หรือ เหตุการณ์จับกุมและลอบสังหารนายทหารชั้นสูงจำนวน 7 นาย เมื่อวันที่ 30 กันยายน ปี ค.ศ. 1965 เป็นขบวนการสำคัญที่นำไปสู่เหตุการณ์กวาดล้างคอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซีย ผ่านการสร้างวาทกรรมกล่าวหาพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียว่าเป็นผู้บงการเบื้อง หลังการล้มล้างการปกครอง (McGregor, Melvin, Pohlman 2018) กลุ่มทหาร ร่วมกับกลุ่มอิสลามเรียกร้องให้มีการปราบปรามคอมมิวนิสต์ทั่วประเทศ ส่งเสริม ให้กลุ่มเยาวชนและหน่วยสังหารอาสาสมัครต่างๆ ใช้ความรุนแรงต่อต้านและปราบ ปรามสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียและผู้เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก (Robinson 2019) กลุ่มเยาวชนในที่นี้ ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาอินโดนีเซีย (Kesatuan Aksi Maha- siswa Indonesia, KAMI) ขบวนการเยาวชนมุสลิมอันซอร์ (Gerakan Pemuda An- sor) เยาวชนปัญญาศีล (Pemuda Pancasila) และอื่นๆ ที่ต่างออกมาเคลื่อนไหวและ สร้างข้อเรียกร้อง 3 ประการ คือ **หนึ่ง** ยุบพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียลง **สอง** ปฏิรูป สภา **สาม** ลดราคาข้าวของเครื่องใช้ที่มีราคาสูงขึ้นเป็นอย่างมากในยุคของซูการ์โน

นอกจากนี้กลุ่มชาตินิยมทั้งกลุ่มทหารและกลุ่มอิสลามยังร่วมกันผลิตซ้ำความ

เกลียดชังต่อคอมมิวนิสต์ ประณามอันตรายของคอมมิวนิสต์ต่อปัญญาศีลและศาสนาในอินโดนีเซีย มีการใช้ความรุนแรงเพื่อบังคับหาย ทรมาน และฆาตกรรมโดยปราศจากการสอบสวน ส่งผลให้ผู้คนกว่า 500,000 คนล้มตายและคนจำนวนมากถูกจับกุมบังคับใช้แรงงานในค่ายกักกัน

เหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสังคมอินโดนีเซียเป็นสังคมที่แตกแยกบนเส้นพรมแดนของอัตลักษณ์และอุดมการณ์ อารมณ์ความเกลียดชังและความรักทางการเมืองถูกนำมาใช้ขับเคลื่อนโดยกลุ่มชาตินิยมและกลุ่มอิสลามผู้ซึ่งชี้ว่ากลุ่มคอมมิวนิสต์เป็นกลุ่มปีศาจ อมุนุชย์ เป็นผู้ไม่เคารพในพระเจ้า มีแนวคิดต่อต้านปัญญาศีลอันเป็นชุดศีลธรรมชุดสำคัญของรัฐชาติ โดยเฉพาะหลักการข้อแรกที่ว่าด้วยความเชื่อสูงสุดต่อพระเจ้า (Ketuhanan Yang Maha Esa) ทำให้กลุ่มคอมมิวนิสต์ถูกกีดกันทางการเมืองและสังคมในฐานะ “คนอื่น” ในรัฐชาติอินโดนีเซีย แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้การถกเถียงเรื่องคอมมิวนิสต์ยังคงเป็นเรื่องต้องห้ามและอ่อนไหวอย่างยิ่งภายในประเทศ

เหตุการณ์การประท้วงต่อต้านซูฮาร์โต

เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ถูกต่อต้านและกำจัดออกจากการเมืองอินโดนีเซีย ยุคระเบียบใหม่ได้ขยายอำนาจโดยการจำกัดความคิดเห็นทางการเมืองและกดทับความแตกต่าง รัฐบาลซูฮาร์โต ชูแนวคิดพัฒนาและชาตินิยมขึ้นมาเป็นสิ่งสำคัญภายใต้การนำของทหารและพวกพ้องทางเศรษฐกิจ แม้ว่ากลุ่มอิสลามจะเป็นหนึ่งกลุ่มที่ร่วมขับเคลื่อนและปราบปรามคอมมิวนิสต์ระหว่างปี ค.ศ. 1965 - 1966 แต่เมื่อระเบียบใหม่ถูกสถาปนาขึ้นกลับไม่ได้มอบพื้นที่ทางการเมืองให้แก่กลุ่มอิสลามเข้ามา มีบทบาทในการปกครอง นโยบายเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของมุสลิมก็ไม่ได้รับการสนับสนุน ทั้งนักกิจกรรมมุสลิมยังถูกกีดกันทางการเมืองและถูกจับเป็นจำนวนมาก (Liddle 1996, 614 - 615) พรรคการเมืองถูกลดจำนวนลง ขณะที่พรรคการเมือง

อิสลามถูกกีดกันและถูกยุบรวมกันให้อยู่ภายใต้พรรคใหญ่พรรคเดียว คือ พรรคสหพัฒนาการ (Partai Persatuan Pembangunan, PPP) (Zarkasyi 2008, 340)

แต่อย่างไรก็ดีหลังจากการปฏิวัติในอิหร่านในปี ค.ศ. 1979 อินโดนีเซีย เช่นเดียวกันกับหลายประเทศทั่วโลกเผชิญกับจุดเปลี่ยนสำคัญทางอุดมการณ์ซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการรื้อฟื้นอัตลักษณ์อิสลาม เยาวชนมุสลิมและชาวมุสลิมอินโดนีเซียที่เดินทางไปเรียนต่อต่างประเทศได้เดินทางกลับประเทศและเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูการเผยแพรศาสนาอิสลามอย่างแข่งขัน กลุ่มคนเหล่านี้พยายามเสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มชาวมุสลิมและสร้างเครือข่ายกับมุสลิมอื่นๆ ทั่วโลก เกิดกระบวนการทำให้เป็นซานตริ (Santri-ization) เพื่อที่จะทำให้อิสลามบริสุทธิ์และชักจูงให้ศาสนิกชนกลับมาสู่การเป็นมุสลิมที่ดี มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติทางศาสนิกกิจ เช่น การเข้าร่วมสวดมนต์ในวันศุกร์ ส่งเสริมให้ผู้หญิงมุสลิมสวมใส่ฮิญาบออกจากบ้าน เป็นต้น กระบวนการทำให้เป็นซานตรินี้ได้ส่งผลกระทบในทางการเมืองด้วย กล่าวคือ มุสลิมในประเทศไม่เพียงถกเถียงประเด็นเรื่องศาสนาเพิ่มมากขึ้นแต่ได้เริ่มถกเถียงประเด็นทางการเมืองโดยเฉพาะสถานะของชาวมุสลิมในยุคซูฮาร์โต

จนกระทั่งในทศวรรษ 1980 และ 1990 ซูฮาร์โตเริ่มหันมาสนับสนุนประชาชนนิยมอิสลามเพื่อเพิ่มกระแสความนิยมของตนเอง ซูฮาร์โตพยายามปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของตนเองให้เป็นมุสลิมที่ดี เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และเริ่มสนับสนุนให้มีพื้นที่ทางการเมืองและสังคมแก่กลุ่มนักการเมืองและนักวิชาการมุสลิมผ่านการก่อตั้งสมาคมปัญญาชนมุสลิม (Ikatan Cendekiawan Muslim Indonesia, ICMI) ขึ้น สมาคมดังกล่าวนี้ได้รับการสนับสนุนจากรองประธานาธิบดี บี. เจ ฮาบีบี (B.J. Habibie) เพื่อส่งเสริมให้มีกิจกรรมและโครงการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันสมาคมปัญญาชนมุสลิมนี้ก็ถือเป็นเครือข่ายสำคัญ

ของรัฐบาลเพื่อตรวจสอบกิจกรรมของกลุ่มอิสลามด้วย จึงกล่าวได้ว่าสมาคมปัญญาชนมุสลิมนี้ไม่เพียงเป็นสมาคมสนับสนุนรัฐบาลแต่ยังมีอิทธิพลทางการเมืองและสังคมในวงกว้าง เช่น ในทางการเมืองสมาคมมีบทบาทอย่างมากในการผลักดันสโลแกน “อิสลาม ไซ่, พรรคอิสลาม ไม่” เป็นต้น ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายประชานิยมอิสลามเพื่อผลักดันให้ซูฮาร์โตชนะการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 1997 นั่นเอง

แต่อย่างไรก็ดี การจำกัดสิทธิเสรีภาพและการกีดกันอิสลามออกจากการเมืองที่มีมาก่อนหน้านี้ได้สร้างความขุ่นข้องหมองใจให้แก่ชาวมุสลิมโดยทั่วไป นักศึกษามุสลิมจึงเป็นกลุ่มแรกๆ ที่ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านซูฮาร์โต เริ่มต้นจากการรวมตัวกันเรียกร้องสิทธิเสรีภาพการแสดงออกทางศาสนาและสร้างแคมเปญเพื่อต่อต้านนโยบายของรัฐ ผลคือ ในช่วงทศวรรษ 1990 กลุ่มอิสลามและผู้นำชาวมุสลิม เช่น อับดุลเราะฮ์มัน วาฮิด (Abdurrahman Wahid) ออกมาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและเดินขบวนต่อต้านซูฮาร์โต ทั้งยังใช้พื้นที่มัสยิดภายในมหาวิทยาลัยทำกิจกรรมทางการเมืองและศาสนา (Zarkasyi, 2008, 346) จนในเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 1998 เมื่อมีกลุ่มผู้ประท้วงเดินขบวนบนท้องถนนและนักศึกษาถูกยิงที่มหาวิทยาลัยตรีศักติ (Trisakti University) การประท้วงจึงทวีความตึงเครียดและเกิดเหตุการณ์จลาจลตามมาระหว่างวันที่ 13 - 14 พฤษภาคม

ผลลัพธ์จากการประท้วงครั้งนั้นทำให้ซูฮาร์โตต้องลงจากอำนาจ และนำมาสู่ยุคปฏิรูปทางการเมือง แต่ยังคงต้องทำความเข้าใจว่ากระบวนการทางสังคม เช่น กระบวนการทำให้เป็นศาสนตรี การแสวงหาความบริสุทธิ์ของอิสลาม และประชานิยมอิสลามที่เกิดขึ้นได้สร้างรากลึกและส่งผลกระทบต่อสังคมอินโดนีเซียแล้วเช่นกัน คือ ประชานิยมอิสลามที่ถูกผลักดันโดยรัฐบาลและกลุ่มทางสังคมในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงและการเผยแพร่ศาสนาที่เข้มแข็งในช่วงทศวรรษ 1980 และทศวรรษ

1990 ได้เอื้อให้เกิดการขยายตัวของกลุ่มอิสลามอนุรักษนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดยุคปฏิรูปที่ส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกและความหลากหลายได้เปิดโอกาสให้กลุ่มอิสลามอนุรักษนิยมก่อตัวแข็งแรงมากยิ่งขึ้นด้วย กลุ่มอิสลามอนุรักษนิยมหลายกลุ่มได้เข้าร่วมผลักดันเผยแพร่แนวคิดของกลุ่มในโรงเรียน มหาวิทยาลัย มัสยิด สมาคมและองค์กรต่างๆ โดยกลุ่มนี้มักจะมองสถานะของมุสลิมถูกกดขี่โดยระบบโลก ซึ่งมีประชาธิปไตยแบบตะวันตกเป็นขั้วตรงกันข้ามกับความเป็นอิสลาม เชื่อว่าอิสลามคือ คำตอบในการแก้ไขปัญหาสังคมและการเมือง ดังนั้นเมื่อก้าวเข้าสู่ยุคปฏิรูปการขยายตัวของกลุ่มอิสลามอนุรักษนิยมจึงได้กลายมาเป็นความท้าทายสำคัญในการรักษาประชาธิปไตย ทำลายต่อการสร้างความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่าง ดังจะเห็นได้ว่าความขัดแย้งทางศาสนาและชาติพันธุ์กลายมาเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในการเมืองอินโดนีเซีย

เหตุการณ์การประท้วงต่อต้านอาฮก

การประท้วงเพื่อปกป้องอิสลามครั้งใหญ่ที่สุดในยุคปฏิรูป คือ การประท้วงต่อต้านอดีตผู้ว่าการมหานครจาการ์ต้าบาซูกี จาฮาจา ปูร์นามา หรือ อาฮก ระหว่างปี ค.ศ. 2016 และปี ค.ศ. 2017 ในเหตุการณ์นี้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าอิสลามถูกนำมาใช้ในการขับเคลื่อนเพื่อสร้างผลประโยชน์ทางการเมืองและต่อต้านชนกลุ่มน้อย กล่าวหาว่าอาฮกเป็น “คนอื่น” ในรัฐชาติ เป็นคนนอกศาสนา ชาวจีน และชาวคริสต์ชนกลุ่มน้อย อาฮกจึงถูกกล่าวหาว่าดูหมิ่นศาสนาอิสลามหลังจากกรณีของการตัดต่อคลิปปราศรัยของเขาที่ เกอปูเลอัน เซอริบู (Kepulauan Seribu) เมื่อวันที่ 27 กันยายน ปี ค.ศ. 2016 คลิปตัดต่อดังกล่าวมีประเด็นอ่อนไหวเกี่ยวข้องกับตัวบทของอัลกุรอาน อัล-ไมด้าห์ 51 (al-Maida 51) ถกเถียงว่ามุสลิมไม่ควรลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้นำที่ไม่ได้เป็นมุสลิม คลิปดังกล่าวถูกแพร่กระจายในพื้นที่สื่อออนไลน์อย่างรวดเร็ว และสร้างความไม่พอใจให้แก่กลุ่มชาวมุสลิมโดยเฉพาะกลุ่มอิสลามอนุรักษนิยม ใน

การประท้วงครั้งนี้ชาวมุสลิมจำนวนมากถูกชักชวนให้ออกมาเดินขบวนบนถนนนำโดยแกนนำกลุ่มอิสลามอนุรักษนิยม เช่น กลุ่มแนวร่วมพิทักษ์อิสลาม (Front Pembela Islam, FPI) กลุ่มเคลื่อนไหวปกป้องฟ้าและสภาอูลามะห์อินโดนีเซีย (Gerakan Nasional Pengawal Fatwa Majelis Ulama Indonesia, GNPF-MUI) สภามุสลิม (Forum Umat Islam, FUI) และกลุ่มฮิซบุด ทาฮ์รีย์ อินโดนีเซีย (Hizbut Tahrir Indonesia, HTI) กลุ่มเหล่านี้ออกมาประกาศสร้างความชอบธรรมว่าเป็นขบวนการเพื่อปกป้องศาสนาอิสลาม (Aksi Bela Islam) การเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงระยะเวลาที่มีการหาเสียง มีการรวมตัวของชาวมุสลิมมากกว่า 500,000 คน (การประท้วง Aksi 411 เกิดขึ้นในวันที่ 4 พฤศจิกายน ปี ค.ศ. 2016 และ Aksi 212 เกิดขึ้นในวันที่ 2 ธันวาคม ปี ค.ศ. 2016) และมีการถกเถียงประเด็นการเมือง ชาติพันธ์ุ และศาสนาในพื้นที่ออนไลน์อย่างร้อนระอุ ถ้อยคำพรูสวาจาต่อต้านอาฮก และชนกลุ่มน้อยได้ถูกเผยแพร่ทั่วไปตามโซเซียลมีเดีย

เห็นได้อย่างชัดเจนว่ากระแสต่อต้านอาฮกนี้เป็นการขับเคลื่อนด้วยความเกลียดชังคนอื่นและต่อต้านหุ้ววัฒนธรรมซึ่งเป็นคุณค่าสำคัญของประชาธิปไตยเต็มไปด้วยความรุนแรงผ่านข้อความมากมายที่สะท้อนถึงความตึงเครียดทางชาติพันธ์ุและศาสนา มีการข่มขู่เพื่อสร้างความหวาดกลัวให้แก่ผู้คน เช่น การขู่ว่าจะมีการขับไล่ชาวจีนออกจากจากร์ดำหรือขู่ว่าหากอาฮกชนะการเลือกตั้งจะมีการเผาจากร์ดำ รวมไปถึงอารมณ์ทางการเมืองที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นถึงขั้นมีการเรียกร้องให้ฆาตกรรมอาฮก ความตึงเครียดทางการเมืองและชาติพันธ์ุครั้งนี้ส่งผลให้ศาลตัดสินในวันที่ 9 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 2017 ว่าอาฮกมีความผิดตามกฎหมายหมิ่นศาสนาและถูกลงโทษจำคุกเป็นเวลา 2 ปี

อย่างไรก็ดีนักวิชาการชาวอินโดนีเซียยังตั้งข้อสังเกตไว้ด้วยว่ากลุ่มผู้ร่วมชุมนุมต่อต้านอาฮกในสองครั้งใหญ่ที่ผ่านมา คือ Aksi 411 และ Aksi 212 นี้ถูกขับเคลื่อน

ด้วยชนชั้นกลางจำนวนมาก ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าการขับเคลื่อนครั้งนี้แฝงความไม่พอใจของมุสลิมชนชั้นกลางต่อสถานะทางเศรษฐกิจของตนเองและความกังวลใจต่อสถานะเศรษฐกิจที่เหนือกว่าของชาวจีนในอินโดนีเซีย พวกเขาจึงเลือกนำเอาศาสนา มาใช้สร้างความชอบธรรมในการประท้วง (Savitri and Adriyani 2018, 2) ผลจากเหตุการณ์ประท้วงต่อต้านอาฮกครั้งนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางและการถอยร่นของกระบวนการประชาธิปไตยของอินโดนีเซียผ่านการขับเคลื่อนประชานิยมอิสลาม ส่งผลต่อเนื่องมาถึงแคมเปญหาเสียงการเลือกตั้งประธานาธิบดี ปี ค.ศ. 2019 ซึ่งจะกล่าวถึงในส่วนต่อไป

การเลือกตั้งประธานาธิบดีปี ค.ศ. 2019 และประชานิยมอิสลาม

ผลการเลือกตั้งประธานาธิบดีปี ค.ศ. 2019 ประกาศออกมาอย่างเป็นทางการในเดือนพฤษภาคม โจโกวีและมารูฟ อามิน ชนะปราโบโว และชานติอาก้า อุโน่ ด้วยคะแนน 55 % ต่อ 44.5% (Jakarta Post, 22 พฤษภาคม 2019) การประกาศผลสร้างความไม่พอใจให้แก่กลุ่มผู้สนับสนุนปราโบโว และชานติอาก้า อุโน่ เป็นเหตุให้กลุ่มผู้สนับสนุนปราโบโว และชานติอาก้า อุโน่ประท้วงผลการเลือกตั้ง โดยชี้ว่าฝ่ายตรงข้ามมีการโกงการเลือกตั้งจนทำให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงระหว่างวันที่ 21 และ 22 พฤษภาคมในหลายพื้นที่ของจาการ์ต้า

ในส่วนนี้ผู้เขียนต้องการสะท้อนให้เห็นว่ามีการเคลื่อนไหวโดยใช้ประชานิยมอิสลามเกิดขึ้นในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดี ทั้งถกเถียงว่าประชานิยมอิสลามนี้เป็นผลต่อเนื่องมาจากเหตุการณ์การประท้วงต่อต้านอาฮกเป็นสำคัญ ทำให้แคมเปญหาเสียงของทั้งสองฝ่ายอิงอยู่กับการเรียกร้องให้มีแนวร่วมอิสลามเข้ามาสนับสนุนฝ่ายของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปราโบโวปฏิเสธการเลือกตั้งก็ยิ่งสะท้อนภาพกระแสประชานิยมอิสลามที่ก่อตัวสูงขึ้นในบริบทการเมืองอินโดนีเซียอย่างชัดเจน

ในความเป็นจริงแล้วนั้น ประชานิยมไม่ใช่เรื่องใหม่ในการเมืองอินโดนีเซีย และ

ถูกนำมาในใช้ระหว่างการแข่งขันการเลือกตั้งมาโดยตลอด เช่น ในปี ค.ศ. 2014 เมื่อมีการแข่งขันระหว่างคู่แข่งของโจโกวี และ จูซุฟ กัลลา (Jusuf Kalla) และคู่แข่งของปราโบโว และ ฮัตตา ราจาซา (Hatta Rajasa) โจโกวีสามารถก้าวขึ้นมาเป็นอำนาจทางการเมือง เนื่องด้วยเพราะมีภาพลักษณ์ของปูชนธรมดาผู้ซึ่งไม่มีเครือข่ายทางการเมือง และสายสัมพันธ์กับกลุ่มชนชั้นนำ หรือ กลุ่มอำนาจเก่า ลักษณะดังกล่าวของโจโกวีส่งผลให้โจโกวีกลายเป็นคู่แข่งตรงกันข้ามกับกลุ่มชนชั้นนำอย่างชัดเจน โจโกวี จึงเป็นเสมือนตัวแทนของชนชั้นล่างผู้สนับสนุนให้มีความเป็นพลเมืองอินโดนีเซียอย่างเท่าเทียม มุ่งเน้นผลักดันเรื่องการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการเข้าถึงการรักษาพยาบาล หรือ การศึกษา

ในปีเดียวกันนั้นเอง ปราโบโวก็หาเสียงผ่านการขับเคลื่อนประชานิยมด้วยเช่นกัน แต่ทว่าประชานิยมของปราโบโว คือ การส่งเสริมความเป็นชาตินิยมอินโดนีเซีย และการต่อต้านอิทธิพลของต่างชาติ ผลปรากฏว่าในการแข่งขันครั้งดังกล่าวประชานิยมของปราโบโวไม่ประสบผลสำเร็จ โจโกวีชนะการเลือกตั้ง สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากการที่ปราโบโวขาดภาพลักษณ์ของความเป็นประชาชนคนธรรมดา ทั้งยังมีความกังวลเกิดขึ้นโดยทั่วไปว่าหากปราโบโวชนะจะมีการสร้างระบอบอำนาจนิยมใหม่ (Neo- authoritarianism) ขึ้นมา (Mietzner 2015, 2)

โจโกวีชนะการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2014 ได้สร้างความหวังให้แก่ชาวอินโดนีเซียในช่วงแรก แต่ขณะเดียวกันรัฐบาลของโจโกวีก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นรัฐบาลที่เอื้อผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มชนชั้นนำและกลุ่มอำนาจเก่า เห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีที่รัฐบาลผสมของโจโกวีมีการสับเปลี่ยนตำแหน่งรัฐมนตรีถึงสามครั้ง (หลังชัยชนะเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 2014 เมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลมีการสำรวจว่ารัฐมนตรีซึ่งอยู่ในฝ่ายสนับสนุนโจโกวีนั้นมีเพียง 37% ของรัฐสภาเท่านั้น นอกเหนือจากนั้น คือ ฝ่ายตรงข้าม ทั้งเครือข่ายของปราโบโวยังได้รับตำแหน่งสำคัญในการบริหารรัฐสภา)

คือ ในปี ค.ศ. 2015 ปี ค.ศ. 2016 และปี ค.ศ. 2018 แต่แต่ละครั้งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามรักษาอำนาจและระบอบอุปถัมภ์ทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบจำกัดของอินโดนีเซีย (Warbuton, 2016, 298) มีการตั้งข้อสังเกตด้วยการสับเปลี่ยนตำแหน่งรัฐมนตรีดังกล่าวเป็นการสร้างความสมดุลทางอำนาจ ไม่เพียงเพิ่มอิทธิพลของพรรคการเมืองอย่างพรรคโกลการ์ (Partai Golongan Karya, Golkar) แต่ยังเปิดทางให้อดีตนายทหารเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ในการแข่งขันเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 2019 ด้วย ตัวอย่างเช่น มีการแต่งตั้ง Wiranto) อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุดในยุคของซูฮาร์โตให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีประสานงานการเมือง กฎหมายและความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเหล่านี้ทำให้โจโกวิฑูวิกวิพากษ์วิจารณ์ว่าใช้อำนาจเพื่อเอื้อแก่ผลประโยชน์ของตนเองและพรรคการเมือง ทั้งไม่สนใจปัญหาสิทธิมนุษยชนในอดีต นักวิชาการ เช่น อีฟวาเบอร์ตัน (Eve Warburton) และวาวัน โซบารี (Wawan Sobari) เรียกการเมืองอินโดนีเซียในยุคของโจโกวีว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตย คือ ประชาธิปไตยอุปถัมภ์ (Patronage-driven democracy) แต่อย่างไรก็ดีโจโกวีก็ยังได้รับกระแสนิยมที่ดีจากประชาชนโดยทั่วไปเนื่องจากรัฐบาลสามารถพัฒนาโครงการพื้นฐานให้เติบโตก้าวหน้าขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นโรงไฟฟ้า เส้นทางรถไฟ ถนน สะพาน สนามบิน และทำเรื่องทั้งภายในเกาะชวาและนอกเกาะชวา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการบริหารของโจโกวี ระหว่างปี ค.ศ. 2014 และปี ค.ศ. 2019 จึงมีทั้งประสบความสำเร็จและความผิดหวังอยู่ร่วมกัน

แคมเปญการเมืองของโจโกวี และมารูฟ อามิน และการสร้างแนวร่วมอิสลาม

ดังที่กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ว่าประชานิยมอิสลามก่อตัวสูงขึ้นเนื่องมาจากความรู้สึกว่าอิสลามกำลังถูกคุกคาม อัตลักษณ์อิสลามจึงถูกนำมาขับเคลื่อนในทางการเมืองไม่เพียงเฉพาะกลุ่มอิสลามอนุรักษ์นิยมแต่ยังรวมถึงในแคมเปญหาเสียงการเลือก

ตั้งประธานาธิบดีของโจโกวี และมารูฟ อามิน ที่เลือกนำเอาอิสลามเข้ามามีบทบาทในการดึงคะแนนความนิยมต่อโจโกวี ในกรณีนี้ที่เห็นชัดเจนที่สุด คือ เมื่อโจโกวีตัดสินใจเลือกมารูฟ อามิน ประธานสภาอุลามาห์อินโดนีเซีย และผู้นำของนาฮ์ดาตุล อุลามะห์ เข้ามาเป็นผู้ลงสมัครเลือกตั้งในฐานะรองประธานาธิบดี ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างแนวร่วมอิสลามที่มีความสำคัญต่อกระแสความนิยมต่อตัวโจโกวีเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะ มารูฟ อามิน เป็นผู้นำทางศาสนาที่ได้รับความนิยมในวงกว้าง ทั้งยังมีความคาดหวังว่า มารูฟ อามิน จะสามารถเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ในแง่ลบของโจโกวีผู้ซึ่งมักถูกคุกคามและจู่โจมด้วยปัญหาเรื่องศาสนาและอุดมการณ์ทางการเมืองจากฝ่ายตรงข้าม เช่น ถูกกล่าวหาว่าเป็นคนนอกศาสนา ไม่ใช่ชาวมุสลิมแท้ และเป็นคอมมิวนิสต์

แต่อย่างไรก็ดี การจับคู่กับ มารูฟ อามิน ก็ต้องเผชิญกับกระแสความไม่พอใจจากชาวอินโดนีเซียส่วนหนึ่งด้วยโดยเฉพาะกลุ่มผู้สนับสนุน อาฮก ด้วยเหตุผลเช่นว่า มารูฟ อามิน มีภาพลักษณ์เป็นมุสลิมอนุรักษ์นิยม เคยเป็นผู้สนับสนุนการพิทวาทต่อต้านพหุวัฒนธรรมนิยม เสรีนิยม ชาราวาสนิยม มีบทบาทส่งเสริมการต่อต้านมุสลิมชนกลุ่มน้อยและกลุ่มพลเมืองที่มีความหลากหลายทางเพศ และรวมไปถึงต่อต้านอาฮก ในอดีตด้วย ส่งผลให้มีขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้ชาวอินโดนีเซียไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Golput) แม้กระนั้นเองกระแสตอบรับของขบวนการเคลื่อนไหวดังกล่าวก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการแข่งขันเลือกตั้งประธานาธิบดีในภาพรวมมากนัก

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแคมเปญหาเสียงของโจโกวี และมารูฟ อามิน เป็นส่วนผสมของแนวคิดพัฒนาและอิสลามนิยม คือ ยังคงเน้นนโยบายส่งเสริมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมเช่นเดียวกับการหาเสียงในปี ค.ศ. 2014 มีการส่งเสริมคุณภาพการให้บริการผ่านบัตรต่างๆ มากขึ้น เช่น บัตรสุขภาพอินโดนีเซีย (Kartu Indonesia Sehat, KIS) และบัตรเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Kartu Indonesia

Pintar, KIP) ขณะเดียวกันก็มีนโยบายทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้นด้วย นั่นคือ มีแคมเปญหาเสียงเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอิสลาม ส่งเสริมโครงการทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของอิสลาม ตัวอย่างเช่น โครงการนักธุรกิจอิสลาม (Santripreneur) เพื่อสนับสนุนให้ชาวมุสลิมมีโอกาสทำธุรกิจขนาดเล็กและกลาง มีแนวทางส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างสถาบันศาสนาและสถาบันธุรกิจเพื่อการพัฒนากิจการฮาลาลไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวฮาลาลและอาหารฮาลาลภายในประเทศ นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเพื่อสร้างความเท่าเทียมกันผ่านการบริจาคซะกาต (Zakat) และ วะกัฟ (Waqf) อีกด้วย

มารูฟ อามิน ยังเคยกล่าวถึงการส่งเสริมให้มีการเผยแพร่แนวคิดอิสลามทางสายกลาง (Wasatiyyah Islam) เพื่อเสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคง โดยคาดหวังว่าอิสลามทางสายกลางจะหยั่งรากลึกลงในวัฒนธรรมอินโดนีเซียและเติบโตขึ้นเพื่อเสริมสร้างสันติภาพของโลก แนวคิดเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากแนวร่วมอิสลามทั้ง นาร์ดาตุล อุลามะห์ และเครือข่ายพรรคการเมือง เช่น พรรคตันรูแห่งชาติ (Partai Kebangkitan Bangsa, PKB)

ด้วยเหตุนี้เองการแสดงออกถึงความเป็นมุสลิมที่ดีและเคารพศาสนาอิสลามของผู้สมัครลงแข่งขันเลือกตั้งจึงมีให้เห็นอยู่บ่อยครั้งระหว่างการหาเสียงครั้งนี้ เช่น การสวมมนต์ร่วมกัน การสวมหมวกเปอจี (Peci) และซอกกอก (Songkok) การเดินทางหาเสียงในโรงเรียนสอนศาสนา การใช้ป้ายหาเสียงสะท้อนการสนับสนุน อุลามะห์ในการหาเสียงที่ชาวตะวันตกมีป้ายหาเสียงของโจโกวี และมารูฟ อามิน เขียนคำว่า Umaro-Ulama โดย อุมาโร หมายถึง โจโกวีในฐานะผู้จัดการบริหารงานอิสลามและอุลามะห์ หมายถึง มารูฟ อามิน (Temby and Hu, 2019, 6) และการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ก่อนการเลือกตั้ง ขณะเดียวกันในโลกออนไลน์ก็ได้มีการเผยแพร่การใช้แฮชแทคสะท้อนถึงการสนับสนุนความเป็นอิสลามของ โจโกวีมากขึ้น สังเกต

ได้จากการใช้แฮชแทค เช่น #PutihkanSantriJokowi (สร้างความขาวบริสุทธิ์ให้แก่อิสลามิกชน และโจโกวี) #Santridukungjokowi (อิสลามิกชนสนับสนุนโจโกวี) #ikutkyai (#ตามผู้สอนศาสนา) #SantriBersatuUntukKyai (อิสลามิกชน รวมเป็นหนึ่งเดียวกันเพื่อผู้สอนศาสนา) เป็นต้น

แคมเปญการเมืองของปราโบโว และชานดือาก้า อุโน้ และแนวร่วมอิสลามอนุรักษ์นิยม

ปราโบโว อดีตนายทหารและเป็นอดีตบุตรเขยของซูฮาร์โต เป็นหนึ่งบุคคลที่มีส่วนพัวพันกับเหตุการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนในติมอร์ เลสเต และมีประสบการณ์ทางการเมืองมาอย่างยาวนาน ในปี ค.ศ. 2009 ปราโบโวเคยลงแข่งขันชิงเก้าอี้รองประธานาธิบดีคู่กับเมกาวาตี ซูการ์โนบุตรี ต่อมาในปี ค.ศ. 2014 ได้ลงแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดี และครั้งล่าสุดในปี ค.ศ. 2019 ปราโบโวลงแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีอีกครั้ง โดยครั้งนี้จับคู่กับนักธุรกิจรุ่นใหม่ ชานดือาก้า อุโน้ ภายใต้สโลแกนอินโดนีเซียเพื่อความยุติธรรมและความรุ่งเรือง (Indonesia Adil Makmur)

ปราโบโว และแนวร่วมอิสลามอนุรักษ์นิยมมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่การร่วมประท้วงต่อต้าน อาซก ในปฏิบัติการปกป้องอิสลาม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มศิษย์เก่า 212 (Alumni 212) และกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวแห่งชาติเพื่อปกป้องพิทวาของอูลามาห์ (Gerakan Nasional Pengawal Fatwa Ulama, GNPf-U) กลุ่มเหล่านี้ได้กลับมารวมตัวกันอีกครั้งพร้อมกับประกาศสนับสนุนปราโบโว และชานดือาก้า อุโน้ ในการเลือกตั้ง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ากลุ่มอิสลามอนุรักษ์นิยมนี้เป็นแนวร่วมสำคัญและมีความใกล้ชิดกับปราโบโว ทั้งในหลายกรณีกลุ่มแนวร่วมอิสลามดังกล่าวยังแสดงความคิดเห็นทางการเมืองต่อต้านและวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลโจโกวีอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น ผู้นำศาสนาคณะสำคัญของฝ่ายอิสลามอนุรักษ์นิยม ริซีย์ ชิฮับ (Rizieq Shihab) ผู้นำของกลุ่มแนวร่วมพิทักษ์อิสลามมักออกมาแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

เมืองและสนับสนุนปราโบโว โดย ริซี ซีฮับ มักชี้แจงต่อชาวมุสลิมว่าชาวมุสลิมจะต้องไม่เลือกผู้ลงสมัครแข่งขันที่สนับสนุนโดยพรรคการเมืองของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดูหมิ่นศาสนา เพราะจะถือว่าเป็นการกระทำความผิดข้อบัญญัติศาสนาอิสลามหรือฮารัม (Haram) ทั้งยังเป็นการต่อต้านอิสลาม ต่อต้านปัญญาศีล และต่อต้านความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอินโดนีเซีย (Negara Kesatuan Republik Indonesia, NKRI) ในการชุมนุมครั้งหนึ่งเขายังตอกย้ำถึงแคมเปญเปลี่ยนประธานาธิบดี (Gantipresiden 2019) ว่าเป็นแคมเปญที่มีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกถึงความยิ่งใหญ่ของพระเจ้า (Allahu Akbar) (BBC Indonesia 2018) ปราโบโวเองก็ยังคงเคยได้ประกาศไว้ด้วยว่าหากชนะการเลือกตั้งครั้งนี้จะช่วยเหลือให้ ริซี ซีฮับ ซึ่งขณะนี้อาศัยอยู่ในซาอุดีอาระเบียสามารถเดินทางกลับมายังอินโดนีเซียได้

นอกจากนี้กลุ่มอิสลาม เช่น ศิษย์เก่า 212 กลุ่มแนวร่วมพิทักษ์อิสลาม กลุ่มเคลื่อนไหวปกป้อง ฟ้าตวา และสภาอุลามาห์อินโดนีเซีย ยังได้ร่วมกับปราโบโว และชานติอาเก่า อุโนลงนามในข้อตกลงบูรณภาพ 17 ข้อ (17 Poin Pakta Integritas) มีเนื้อหาเพื่อส่งเสริมชาตินิยมอินโดนีเซีย ปกป้องปัญญาศีล รักษาคุณค่าของศาสนา สนับสนุนมาตรฐานภาพของมุสลิม และเรียกร้องความยุติธรรมให้แก่ ริซี ซีฮับ และนักกิจกรรมคนอื่นๆ ผู้ซึ่งถูกดำเนินคดีในฐานะอาชญากรรมในเหตุการณ์ประท้วงต่อต้านอาฮก (Tempo 2018)

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มอิสลามอนุรักษนิยมต่อต้านอาฮกกับกลุ่มผู้สนับสนุนปราโบโวและชานติอาเก่า อุโนนั้นถูกพัฒนาขึ้นอีกครั้งในช่วงระหว่างการหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดี เพียงแต่กลุ่มเหล่านี้ได้เปลี่ยนเป้าหมายของกลุ่มจากการต่อต้านอาฮกมาเป็นการต่อต้านโจโกวีและสนับสนุนปราโบโวแทน แต่อย่างไรก็ดียังสังเกตได้ด้วยว่ากลุ่มอิสลามอนุรักษนิยมที่กลับมารวมตัวกันอีกครั้งในระหว่างการหาเสียงการเลือกตั้งครั้งนี้ไม่ได้มีความเข้มแข็งเป็นอันหนึ่งอัน

เดียวกันเช่นเดียวกันกับสมัยประท้วงต่อต้าน อาฮก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากยุทธศาสตร์ประชานิยมอิสลามของโจโกวีที่เลือกเอา มารูฟ อามิน มาเป็นคู่แข่งชั้นทางการเมือง ทำให้เสียงของกลุ่มอิสลามอนุรักษนิยมแตกออกเป็นสองกลุ่ม ทั้งแคมเปญที่สำคัญที่สุดของกลุ่มสนับสนุนปราโบโว และกลุ่มอิสลามอนุรักษนิยม คือ แคมเปญเปลี่ยนประธานาธิบดี ที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีและมีการเคลื่อนไหวอย่างเป็นพลวัตรทั้งในพื้นที่สาธารณะในเมืองใหญ่หลายเมือง และในโลกออนไลน์ผ่านการใช้แฮชแทค #2019Gantipresiden

แต่อย่างไรก็ดี หากติดตามแฮชแทคดังกล่าวจะพบว่าในความเป็นจริงแล้วกลุ่มคนที่ใช้แฮชแทคดังกล่าวไม่ได้มีเพียงเฉพาะกลุ่มสนับสนุนปราโบโวเท่านั้น แต่ยังมีกลุ่มผู้สนับสนุนโจโกวีรวมอยู่ด้วย โดยกลุ่มผู้สนับสนุนโจโกวีจะใช้แฮชแทคดังกล่าวเพื่อแก้ไขข้อวิพากษ์วิจารณ์ของกลุ่มฝั่งตรงข้าม ตัวอย่างเช่น เมื่อกลุ่มผู้สนับสนุนปราโบโว และฝ่ายอิสลามอนุรักษนิยมใช้แฮชแทคดังกล่าวเพื่อวิพากษ์วิจารณ์โจโกวีว่า เป็นมุสลิมไม่แท้ ถูกศาสนาอิสลามเป็นคอมมิวนิสต์ และเป็นผู้สนับสนุนกลุ่มทุนต่างชาติ ฝ่ายสนับสนุนโจโกวีก็จะใช้แฮชแทคเดียวกันอธิบายว่าข้อความกล่าวหาโจโกวีทั้งหมดนั้นเป็นเพียงข่าวปลอม (Hoax)

แคมเปญเปลี่ยนประธานาธิบดีนี้ถือว่ามีได้รับการตอบรับจากพลเมืองอินโดนีเซียอย่างกว้างขวาง จนมีผู้แต่งเพลง “2019 Ganti Presiden” ขึ้นมาเพื่อสื่อสารและสร้างอารมณ์ร่วมทางการเมือง เพลงนี้แต่งโดย จอห์น แสง อาลัง (John Sang Alang) เนื้อหาของเพลงบางส่วนกล่าวว่า

Penggennya cepat-cepat tahun depan

ปีหน้าอยากให้มีการเปลี่ยนแปลงเร็วๆ

2019 ganti presiden

2019 เปลี่ยนประธานาธิบดี

Kuingin presiden yang cinta pada rakyatnya

เราต้องการประธานาธิบดีที่รักประชาชน

2019 ganti presiden

2019 เปลี่ยนประธานาธิบดี

Kuingin presiden yang tak pandai berbohong

เราต้องการประธานาธิบดีที่ไม่เก่งแต่โกหก

2019 ganti presiden

2019 เปลี่ยนประธานาธิบดี

Kuingin presiden yang cerdas gagah perkasa

เราต้องการประธานาธิบดีที่ฉลาดและกล้าหาญ

2019 ganti presiden

2019 เปลี่ยนประธานาธิบดี

Bukan presiden yang suka memenjarakan ulama

ไม่ใช่ประธานาธิบดีที่จับอุลามะห์

Dan rakyatnya ye ye

และจับเอาประชาชนเข้าคุก

Beban hidup kami udah nggak kuat

ชีวิตของพวกเราไม่ได้แข็งแกร่งอีกต่อไปแล้ว

Maunya cepat-cepat tahun depan.

เราต้องการความเปลี่ยนแปลงเร็วๆ ในปีหน้านี้

เนื้อหาของเพลงนี้กล่าวถึงความยากลำบากของพลเมืองอินโดนีเซียโดยเฉพาะ ความยากลำบากทางเศรษฐกิจ ราคาค่าใช้จ่ายในชีวิตที่สูงขึ้น การว่างงาน การถูกแย่งงานโดยชาวต่างชาติ และวิพากษ์วิจารณ์ตัวบุคคล เช่น วิพากษ์วิจารณ์โจโกวีว่าไม่สามารถทำตามสัญญาต่อประชาชนและปฏิบัติตัวเป็นปฏิบัติต่ออิสลาม มีความพยายามจับกุมอุลามาห์และผู้นำศาสนาเนื่องจากเป็นฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง โดยวาทกรรมในการจับกุมอุลามาห์และผู้นำศาสนานี้ถูกนำมาใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 โดยเฉพาะเมื่อ ริซี ซีฮับ ถูกตั้งข้อกล่าวหาว่าต่อต้านปัญญาศีล ดุหมิ่นศาสนา และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่สื่ออนาจาร ข้อกล่าวหานี้รุนแรงมากขึ้นเมื่อโจโกวีเรียกเลิกองค์กรอิสลามอย่างกลุ่ม ฮีซบุด ดาฮ์รียี อินโดนีเซีย ทำให้กลุ่มฝั่งตรงข้ามออกมาเคลื่อนไหวและตอกย้ำวาทกรรมดังกล่าวอย่างแข็งกร้าว ต่อต้าน โจโกวี อย่างรุนแรงมากขึ้น กลุ่มอิสลามอนุรักษนิยมได้ร่วมกันเน้นย้ำความรู้สึกว่ากลุ่มมุสลิมกำลังร่วมกันต่อต้านความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม ทั้งนี้ทั้งนั้น โจโกวี ได้ออกมาชี้แจงหลายครั้งว่าบุคคลที่ถูกจับกุมนั้นไม่ใช่ผู้นำทางจิตวิญญาณหากแต่เป็นบุคคลที่ปฏิบัติตัวผิดกฎหมายบ้านเมือง

เช่นเดียวกับกับฝั่งของโจโกวี และมารูฟ อามิน ปราบโโว และซานตืออาก้า อุโน่ ต่างก็เดินทางหาเสียงในโรงเรียนสอนศาสนาและมีโครงการสนับสนุนนักธุรกิจอิสลาม (Santripreneur) สนับสนุนให้นักเรียนในโรงเรียนศาสนาได้รับความรู้ด้าน

การบริหารธุรกิจเพื่อที่จะสามารถผันตัวมาเป็นนักธุรกิจในอนาคต

อย่างไรก็ดีในวันที่ 17 เมษายน ปี ค.ศ. 2019 เมื่อมีการนับคะแนนเสียงการเลือกตั้งอย่างไม่เป็นทางการ คะแนนของโจโกวี และมารูฟ อามิน นั้นนำคู่ของปราโบโว และชานติอาเก่า อุโน แต่ปรากฏว่าปราโบโวกลับออกมาประกาศชัยชนะตัดหน้าโจโกวี และชี้ว่าผลคะแนนนั้นคาดเคลื่อนและมีความไม่เป็นธรรม

การไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งและความรุนแรงระหว่างวันที่ 21 และ 22 พฤษภาคม

วันที่ 21 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 2019 คณะกรรมการการเลือกตั้งทั่วไป (Komisi Pemilihan Umum Republik Indonesia, KPU) ประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการหลังจากสิ้นสุดการนับคะแนนจากหน่วยเลือกตั้งทั้งหมด 813,350 หน่วย ผลปรากฏว่าโจโกวี และมารูฟ อามิน ได้รับคะแนนเสียงทั้งหมด 85,607,362 เสียง คิดเป็น 55.50 % ขณะที่ปราโบโว และชานติอาเก่า อุโน ได้รับ 68,650,239 คะแนน คิดเป็น 44.50 % (The Star 2019) เมื่อพิจารณาดูผลการเลือกตั้งเฉพาะพื้นที่ที่ก็จะพบว่าเขตการเลือกตั้งที่ปราโบโวชนะเกิน 80 % คือ อาเจาะห์ คิดเป็น 85.59 % และในสุมาตราตะวันตก คิดเป็น 85.91 % ทั้งสองพื้นที่ถือเป็นพื้นที่เขตอิสลามที่เข้มแข็งในอินโดนีเซีย จึงกล่าวได้ว่าการใช้ประชานิยมอิสลามเคลื่อนไหวของปราโบโวนั้นประสบความสำเร็จในการสร้างความนิยมโดยเฉพาะในพื้นที่อิสลามอนุรักษ์นิยม

หลังจากการประกาศผลนับคะแนนอย่างเป็นทางการ ปราโบโว กลุ่มสนับสนุนปราโบโว และกลุ่มอิสลามอนุรักษ์นิยมจึงได้ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านผลการเลือกตั้งหน้าตึกคณะกรรมการจัดการเลือกตั้ง และบริเวณตานา อาบัง (Tanah Abang) ตั้งแต่ตอนกลางคืนของวันที่ 21 พฤษภาคม ตำรวจจำนวนมากกว่า 30,000 นาย เข้ามาจัดการพื้นที่เพื่อเจรจาท่องรองกับผู้ชุมนุมให้ยกเลิกการชุมนุม ความรุนแรงนี้เกิดขึ้นเนื่องจากผู้ชุมนุมมีการจุดไฟและเผาถ่านในบริเวณดังกล่าว ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้อง

ใช้กระสุนยาง แก๊สน้ำตา และเข้าจับกุมผู้ชุมนุมประท้วง ต่อมาในวันที่ 22 พฤษภาคม รัฐบาลจึงเข้าควบคุมการใช้โซเชียลมีเดียทุกช่องทางเพื่อจำกัดข่าวสารและข่าวปลอมที่อาจถูกนำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดการยุยงจนเกิดความรุนแรง อย่างไรก็ตามก่อนหน้านี้จะมีการควบคุมโซเชียลมีเดียนั้น พบว่ามีข่าวปลอมแพร่กระจายอยู่ทั่วไปแล้ว เช่น มีการเผยแพร่วิดีโอเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้แก๊สน้ำต่ายิงเข้าไปในมัสยิด อัล มาคมูร์ (Masjid Al Makmur) การแพร่กระจายข่าวว่าเงินได้ส่งตำรวจเข้ามาช่วยปราบปรามผู้ชุมนุม และมีการเผาบ้านพักของตำรวจในเขตเปอตามบูรัน (Petamburan) เป็นต้น (Kompas 2019) ข่าวปลอมเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของชนวนอารมณ์ความเกลียดชังและทำให้การชุมนุมมีความรุนแรงเชื่อมโยงกับภัยคุกคามต่อศาสนาและชาติ

ข้อน่าสังเกตในการชุมนุมระหว่างวันที่ 21 และ 22 พฤษภาคม คือ ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนจากกลุ่มแนวร่วมอิสลามอนุรักษ์นิยมสนับสนุนปราโบโว และกลุ่มขบวนการปฏิรูปอิสลาม (Gerakan Reformis Islam, GARIS) โดยกลุ่มหลังนี้ไม่เพียงเป็นตัวแสดงทางการเมืองภายในอินโดนีเซีย แต่ยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นกลุ่มอิสลามที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการก่อการร้ายนานาชาติ เช่นกรณีที่ว่าผู้นำของกลุ่มขบวนการปฏิรูปอิสลามมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอัมโรซี (Amrozi) ชาวมุสลิมผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์วางระเบิดที่บาห์ลีในปี ค.ศ. 2002 ทั้งกลุ่มดังกล่าวยังถูกโจมตีว่ามีความสัมพันธ์กับกลุ่มก่อการร้ายอื่นๆ เช่น ไอซิสหรือรัฐอิสลามอิรักและซีเรีย (Islamic State of Iraq and Syria, ISIS) และกลุ่มญามาอะฮ์ อันซารุต เตาลาเฮฮ์ (Jamaah Ansharut Daulah, JAD) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางระเบิดโบสถ์ที่สุราบายาเมื่อปี ค.ศ. 2018 (detikNews 2019) ด้วยเหตุนี้หลายฝ่ายต่างถกเถียงว่าเหตุการณ์ความรุนแรงครั้งนี้แม้จะใช้ชื่อว่าปฏิบัติการอย่างสงบ (Aksi Damai) แต่กลับมีการใช้ความรุนแรงจากฝ่ายผู้ชุมนุมทั้งยังมีความพยายามโยงว่าการชุมนุมเป็นส่วนหนึ่งของการทำญิฮาด (Jihad) (Matamatapolitik 2019)

วันที่ 23 พฤษภาคม ปราโบโวได้ประกาศว่าจะขอยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้มีการตรวจสอบผลการเลือกตั้งและขอให้ผู้ชุมนุมยุติการประท้วง เหตุการณ์จึงสงบลงและมีการสรุปว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นว่าส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต 9 คน ผู้บาดเจ็บกว่า 200 คน และรถถูกเผาจำนวน 25 คัน แต่อย่างไรก็ดีต่อมาในวันที่ 27 มิถุนายน ศาลรัฐธรรมนูญปฏิเสธคำร้องของปราโบโว ซึ่งนำมาสู่การจัดตั้งรัฐบาลผสมในเดือนตุลาคมที่ผ่านมา ผลปรากฏว่าสองในสามของรัฐบาลสมัยที่ 2 ของโจโกวีนี้เป็นฝ่ายสนับสนุนโจโกวีทั้งสิ้น ทั้งปราโบโวยังได้รับแต่งตั้งให้เข้าร่วมรัฐบาลในฐานะรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมอีกด้วย จึงกล่าวได้ว่ารัฐบาลสมัยที่ 2 ของโจโกวีนี้เป็นรัฐบาลที่ปราศจากฝ่ายค้าน อันเกิดขึ้นเนื่องมาจากความพยายามแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความต้องการประนีประนอมทางการเมือง แต่ทว่านั่นย่อมหมายถึงความอ่อนแอทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยด้วย เนื่องจากว่าไม่มีฝ่ายค้านที่จะเข้ามาทำหน้าที่สำคัญในการตรวจสอบการบริหารของรัฐบาล นอกจากนี้หลังจากที่ โจโกวี จัดตั้งรัฐบาลแล้วยังปรากฏปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ความพยายามในการผ่านกฎหมายที่สร้างความไม่เป็นธรรมในสังคมและลดทอนอำนาจของหน่วยงานอิสระอย่างองค์กรปราบปรามคอร์รัปชัน (Komisi Pemberantasan Korupsi) จนก่อให้เกิดเหตุการณ์ลุกฮือของกลุ่มนักศึกษาเพื่อต่อต้านการผ่านกฎหมายดังกล่าวในช่วงเดือนกันยายนด้วย

สรุป

ประชานิยมอิสลามไม่ใช่เรื่องใหม่ในอินโดนีเซีย ขบวนการประชานิยมอิสลามได้เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์การเมืองอินโดนีเซียมาก่อน เช่น การกวาดล้างคอมมิวนิสต์ การประท้วงต่อต้านซูฮาร์โต และการต่อต้าน อาฮก การเคลื่อนไหวเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องมาจากความรู้สึกที่ว่ากลุ่มและสถานะของกลุ่มกำลังถูกคุกคาม ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐบาล และต้องการสร้างข้อเรียกร้องเพื่อการเปลี่ยนแปลง คุณค่าและอัตลักษณ์อิสลามจึงถูกนำมาใช้ในการเคลื่อนไหวโดยเฉพาะการแข่งขันการเลือกตั้ง

ประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 2019 ที่มีความพยายามสร้างแนวร่วมอิสลามเกิดขึ้นทั้งใน
แคมเปญของโจโกวี และปราโบโว

ในส่วนของ โจโกวี นั้น โจโกวีพยายามสร้างแนวร่วมอิสลามเพื่อเรียกคะแนน
ความนิยมให้ชนะการเลือกตั้งอีกครั้ง เห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อโจโกวีดึงเอา มารูฟ อามิน
เข้ามาเป็นคู่แข่งชั้นเชิงเก๋อึ้งรองประธานาธิบดีแม้ว่า มารูฟ อามิน จะมีภาพลักษณ์
ของอิสลามอนุรักษ์นิยมและเป็นฝ่ายร่วมต่อต้าน อาฮก มาก่อนก็ตาม

ขณะที่ปราโบโวใช้ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มอิสลามอนุรักษ์นิยมกลุ่มต่างๆ
ที่เคยร่วมประท้วงต่อต้านอาฮกเข้ามาเป็นแนวร่วมสำคัญทางการเมืองเพื่อสนับสนุน
ตนเองและสร้างกระแสปลุกเร้าอารมณ์ทางการเมืองผ่านแคมเปญต่างๆ โดยแคมเปญ
ที่ได้รับความนิยมที่สุด คือ แคมเปญเปลี่ยนประธานาธิบดีที่ใช้วาทกรรมตอกย้ำ
ข้อวิพากษ์วิจารณ์และต่อต้าน โจโกวี ว่าไม่ใช่มุสลิมแท้ ต่อต้านอุลามะห์ และเป็น
คอมมิวนิสต์ การเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยการขับเคลื่อนประชานิยมอิสลามนี้
สะท้อนให้เห็นความพยายามเอารัดเอาเปรียบคุณค่าเชิงศีลธรรม ส่งเสริมให้ศีลธรรม
ของอิสลามอยู่ในฐานะคุณค่าสำคัญสูงสุด บริสุทธิ และจำเป็นต้องเทิดทูนไว้เหนือสิ่ง
อื่นใดไม่ต่างกับกรณีประท้วงต่อต้าน อาฮก ที่เกิดขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 2016 - 2017
และถึงแม้ว่า ปราโบโว จะพ่ายแพ้การเลือกตั้ง แต่ชัยชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดี
ปี ค.ศ. 2019 ของโจโกวีนี้ย่อมหมายถึงชัยชนะของประชานิยมอิสลามด้วย โจโกวี ไม่
เพียงยังคงธำรงภาพลักษณ์ของปูชนธรรมา ผู้นำสนับสนุนการพัฒนา แต่ยังสามารถ
นำเสนอภาพลักษณ์ของการเป็นมุสลิมที่ดี เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้พร้อมอุทิศตนให้อิสลาม
และสนับสนุนอุลามะห์ จนสามารถดึงดูดเสียงสนับสนุนจากกลุ่มมุสลิมได้สำเร็จ

เหตุการณ์ทางการเมืองอินโดนีเซียนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 เป็นต้นมา จึงชี้ให้เห็น
เห็นว่าประชานิยมอิสลามเติบโตขึ้นด้วยเหตุผลหลายประการ **หนึ่ง** ความรู้สึกว่า
สถานะอิสลามตกต่ำ ถูกคุกคาม และถูกกดต่ำลงจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

และการเมืองอันเป็นผลมาจากประวัติศาสตร์การสร้างชาติอินโดนีเซีย ความรู้สึกเหล่านี้เอื้อให้กลุ่มอิสลามอนุรักษ์นิยมนำเอาอัตลักษณ์อิสลามมาขับเคลื่อนและสร้างอารมณ์ทางการเมือง **สอง** ประชาธิปไตยแบบจำกัดทำให้เกิดการปะทะกันของชุมชนศีลธรรมทางการเมืองในอินโดนีเซีย ซึ่งยังคงเป็นความท้าทายสำคัญอันก่อให้เกิดความไม่อดทนต่อความแตกต่างและการสร้างความรุนแรงทางการเมือง **สาม** นักการเมืองและพรรคการเมืองใช้ประชานิยมอิสลามเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและเพื่อหวังผลชัยชนะในการเลือกตั้ง ชัยชนะนี้ส่งผลให้ประชานิยมอิสลามกลายเป็นความท้าทายสำคัญต่อประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย และเมื่อรัฐบาลโจโกวีสมัยที่ 2 มีแนวโน้มประนีประนอมกับอิสลาม ชนชั้นนำ อำนาจเก่า และรวมไปถึงกลุ่มฝ่ายตรงข้ามอย่างชัดเจน ยิ่งจะสร้างความอ่อนแอให้กับประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย

อ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

- “Berikut Syarat dan Makna Jihad: Aksi 22 Mei Tak Bisa Disebut Jihad.” 2019. Matamatapolitik, May 23. Accessed July 26, 2019. <https://www.matamatapolitik.com/polling-in-depth-berikut-syarat-dan-makna-jihad-aksi-22-mei-tak-bisa-disebut-jihad/>
- Dewi, R. K. 2019 “6 Hoaks dan Cek Fakta Kerusuhan 22 Mei 2019, Brimob China hingga Ambulans Gerindra.” 2019. Kompas, May 23. Accessed July 28, 2019. <https://nasional.kompas.com/read/2019/05/23/15562011/6-hoaks-dan-cek-fakta-kerusuhan-22-mei-2019-brimob-china-hingga-ambulans?page=all>.
- Hara, Abubakar Eby. 2017. Proceeding of the Third International Conference on Social and Political Sciences: Populism in Indonesia and its Threats to Democracy. November 14-15, 2017. Amsterdam, Netherlands: Atlantis Press.
- “Jokowi wins Indonesian presidential election 2019.” 2019. The Star Online, May 21. Accessed July 29, 2019. <https://www.thestar.com.my/news/regional/2019/05/21/jokowi-wins-indonesian-presidential-election-2019>
- Kein. 2019. “Mencetak Santri sebagai Entrepreneur dan Eksportir” CNN Indonesia, May 4. Accessed July 29, 2019. <https://www.cnnindonesia.com/ekonomi/20190504162857-97-391927/mencetak-santri-sebagai-entrepreneur-dan-eksportir>
- “Kontroversi GARIS: Mobil Prabowo, 22 Mei, Isu Sempalan ISIS.” 2019. DetikNews, May 24. Accessed July 29, 2019. <https://news.detik.com/berita/d-4563077/kontroversi-garis-mobil-prabowo-22-mei-isu-sempalan-isis>
- Liddle, R. 1996. “The Islamic Turn in Indonesia: A Political Explanation” *The Journal of Asian Studies* 55(3): 613-634

- McGregor, Katharine, Jess Melvin and Annie Pohlman. 2018. *The Indonesian Genocide of 1965: Causes, Dynamics and Legacies*. Cham, Switzerland Palgrave Macmillan.
- Mietzner, Marcus. 2015. *Reinventing Asian Populism: Jokowi's Rise, Democracy, Political Contestation in Indonesia*. Honolulu: East-West Center
- Mudde, C., and C. R. Kaltwasser, 2017. *Populism: A Very Short Introduction*. New York, NY: Oxford University Press.
- Osman, M., and P. Waikar. 2018. "Fear and Loathing: Uncivil Islamism and Indonesia's Anti-Ahok Movement" *Indonesia* (106): 89-109.
- Ramadhani, N. F. And A. Anya, 2019. "Election Protest Turns Violent, One Reported Dead" *The Jakarta Post*, May 22. Accessed July 30, 2019. <https://www.thejakartapost.com/news/2019/05/22/bawaslu-protest-turns-violent-one-reported-dead.html>
- Robinson, G. B. 2019. *The Killing Season: A History of the Indonesian Massacres, 1965-66*. Princeton, NJ Princeton University Press
- Rosana, F.C. 2018 "17 Poin Pakta Integritas Ijtima Ulama II yang Disetujui Prabowo." *Tempo*, September 16. Accessed July 28, 2019. <https://nasional.tempo.co/read/1127048/17-poin-pakta-integritas-ijtima-ulama-ii-yang-disetujui-prabowo>
- Savitri, L.A. and D. Adriyanti. 2018. *Proceeding International Institute of Social Studies (ISS): The Demise of Emancipatory Peasant Politics? Indonesian Fascism and the Rise of Islamic Populism, March 17-18, 2018*. Netherlands: The Emancipatory Rural Politics Initiative.
- Warburton, E. 2016. "Jokowi and the New Developmentalism" *Bulletin of Indonesian Economic Studies* 52(3) : 297-320.
- Zarkasyi, H. F. 2008. "The Rise of Islamic Religious-Political Movements in Indonesia The Background, Present Situation and Future" *Journal of Indonesian Islam* 2: 336 -378